

روزه، کارگاه آموزشی رعایت حق الناس

کاش به آن اندازه که در آماده‌سازی ظاهری و تامین شرایط بیرونی ماه مبارک رمضان تلاش می‌کنیم، بکوشیم به زوایا و معانی پنهان مستتر در این ماه و فریضه روزه بیشتر پی ببریم. در این مقال می‌کوشیم نگاهی کوتاه بیندازیم به یکی از ثمرات کمتر دیده شده روزه‌داری در این ماه.

کاش به آن اندازه که در آماده‌سازی ظاهری و تامین شرایط بیرونی ماه مبارک رمضان تلاش می‌کنیم، بکوشیم به زوایا و معانی پنهان مستتر در این ماه و فریضه روزه بیشتر پی ببریم. در این مقال می‌کوشیم نگاهی کوتاه بیندازیم به یکی از ثمرات کمتر دیده شده روزه‌داری در این ماه.

از حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم روایت است که فرموده اند:

ان للجنة بابا يدعى الريان لا يدخل منه الا الصائمون.

برای بهشت دری است به نام (ریان) که از آن فقط روزه داران وارد می شوند. (معانی الاخبار، ص 409، ج 90)

اگر در معنای ضمنی این حدیث تامل کنیم، به این نتیجه خواهیم رسید که روزه داری و به جا آوردن حق آن می تواند به تنهایی انسان را وارد بهشت کند، چراکه دری در بهشت تعبیه شده که فقط از آن روزه داران است، اما چگونه می تواند چنین باشد، حال آن که روزه تنها یکی از فرایض انسان در طول حیات اوست و نه همه دین او و نه همه ایمان او؟ به نظر می آید، این حدیث معنایی استعاری دارد. بی شک چنین نیست که تنها با نخوردن و نیاشامیدن بتوان بهشت را از آن خود کرد، بلکه روزه داری چنان است که اگر انسانی تمام شرایط و آداب و حقوق آن را به جای آورد، به چنان درجه ای از کمال و ایمان و دینداری خواهد رسید که ناخودآگاه همه ارکان دیگر دین او بسامان خواهد شد.

اما یکی از ارکان مهم دینداری انسان مسلمان، رعایت حق الناس است. می دانیم که در آیین ما خداوند از دو گونه حق بر انسان سخن می گوید: حق الله و حق الناس. طبیعی است که با روزه داری کامل و بی عیب و نقص، انسان به طور طبیعی به رعایت حق الله خواهد رسید، چراکه بدیهی است انسان روزه دار باید نمازش را درست و صحیح برپا دارد؛ یا خدا را عبادت یا سایر تکالیف فردی دینی اش را بسامان کند تا روزه اش مقبول واقع شود، اما حق الناس چطور؟ روزه چگونه انسان را به رعایت حق الناس و می دارد؛ حق الناسی که حضرت امیر در باب اهمیت آن چنین می فرمایند:

«خداوند حقوق بندگان را مقدم بر حقوق خود قرار داده و کسی که حقوق بندگان را رعایت کند، حقوق الهی را نیز رعایت خواهد کرد.» (محمدری شهری، میزان الحکمه، ج 2، ص 480)

با دقت در شرایط و آداب اولیه روزه داری، بخشی از پاسخ این سوال برای ما آشکار خواهد شد. مسلماً کسی که روزه می گیرد، باید نماز او صحیح و جامع و کامل باشد و یکی از شرایط صحت نماز آن است که جامه و محل اقامه نماز از مال حلال بوده و غصبی نباشد.

بی تردید کسی که روزه می گیرد، باید خوراکی که برای افطار و سحر خویش مهیا می کند، از مال حلال و با رعایت کامل حق الناس تدارک دیده باشد.

اینجا ابعاد فقهی و حقوقی حق الناس در روزه داری است، اما روزه داری که یک فریضه جامع و کامل است و خود به تنهایی برای رساندن انسان به بهشت الهی کفایت می کند، بعد دیگری نیز در باب حق الناس دارد و آن بعد روان شناختی و سازندگی است و بیا بیا به این جنبه از روزه داری نگاه عمیق تری بیندازیم.

انسان روزه دار در برابر غذا و طعامی که از مال حلال تدارک دیده قرار می گیرد، اما به فرمان الهی و برای رضای خدا و رعایت حق روزه از خوردن این طعام حلال خودداری می کند. این آب و خوراک حق اوست و با زحمت خود او به دست آمده و ظاهراً نباید مانعی اخلاقی در استفاده از آن پیش روی انسان باشد، اما عشق خداوند و اشتیاق به تامین خواسته او در جان انسان هنگام روزه داری چنان بالا می گیرد که او از این روزی طیب و حلال می گذرد و به آن دست درازی نمی کند و صبر می کند تا زمانی که خداوند اجازه استفاده از آن را بدهد.

چنین انسانی با گذراندن این دوره تمرینی سخت و سازنده، چگونه می تواند به حق دیگران دست درازی و از آن برای خود استفاده کند؟ آن که فقط به عشق خدا از مال حلال خویش چشم پوشیده، بی شک در برابر مال حرام و حق الناس نیز نه تنها به خاطر رعایت اخلاق و شرع یا ترس از قانون بلکه باز هم صرفاً به عشق پروردگار و شرم از حضور در بارگاه او، خودداری پیشه می کند و به اندوختن مال حرام اقدام نخواهد کرد. این همان بعد روانشناختی و سازنده روزه در باب حق الناس است که به آن اشاره کردیم.

در پایان این حدیث شریف را یادآور می شویم که پیامبر اکرم (ص) فرمود:

«لو صلیتم حتی تکنوا کاللاتار و صتمتم حتی تکنوا کالحنایا لم یقبل الله منکم الا بورع؛

اگر آنقدر نماز بخوانید تا همچون زه کمان شوید و آنقدر روزه بگیرید تا همچون کمان خم شوید، خدا از شما قبول نمی کند، مگر این که انسان با ورع [و تقوا] باشید.» (بحار الانوار، ج 84، ص 258)